

Pillanatkép a Nemzeti Filharmonikusokról

Kilenc bérlet programját állították össze a Nemzeti Filharmonikusok a 2018-19-es évadra. A sorozatok új elemeiről, az énekkar saját arculatának kialakításáról, a zenekar nagyszabású terveiről Hamar Zsolt zeneigazgató és Somos Csaba karigazgató nyilatkozott.

Fotó: MNF – RAFFAY ZSÓFI

■ Egy közös év után hogy érzi magát a Nemzeti Filharmonikus Zenekarnál?

Hamar Zsolt: Jól érzem magam; könnyű dolgom volt, hiszen jól ismerem őket. Sok éve vagyunk kapcsolatban, kicsit olyan, mintha hazaérkeztem volna. Óriási erőt adott, mikor elkezdtünk dolgozni – ők nyitottan és örömmel fogadták ezt a munkát.

■ Amióta az együttest vezeti, több változás is történt, például újjáéledt a Művészeti Tanács. Fontosnak tartja a zenészekkel való egyeztetést?

– Igen. Úgy gondolom, ez egy hiátus volt, a zenészek az elmúlt húsz évben ilyen formában nem adhattak hangot a véleményüknek. Én nem gondolom, hogy a zenekar 70 darab zenélő automatát jelent, akiket ki-be

lehet kapcsolni. Érző, gondolkodó, egyéni kezdeményezőkésszeggel rendelkező zenészekről van szó, akik esetében az a karmester szerepe, hogy koordinálja őket, és kijelölje számukra a közös irányt. Együtt kell létrehoznunk a produkciókat – ez elképzelhetetlen, ha kimaradnak a döntésekből, hiszen akkor nem fogják sajátjuknak érezni a feladatainkat. A Művészeti Tanács működése nekem is érdekem; jobban játszanak, ha értik, mit miért játszunk, szebb lesz a frázis, tisztább az akkord és ihletettebb az előadás.

■ A Tanács tagjai művészi döntésekben is tehetnek javaslatot?

– Javaslatot feltétlenül. Ez a fajta demokrácia nem egyszerű, hiszen különbözőek a szerepeink. A végén mindig döntéseket kell hozni, és azt csak egy ember teheti meg, hiszen neki kell vállalnia érte a felelősséget. Így tehát az ő véleményüket felhasználva alakítom ki a saját állásponatomat.

■ Az új évad egy kicsit sűrűbbnek tűnik, mint az előzőek. Miért emelték meg a koncertszámot?

– Az ideai mutatókhoz képest nincs emelkedés; a mostani évad terheltebb az előzőeknél. Haladunk tovább egy általunk meghatározott úton; ez azt jelenti,

hogy azt a kincset, amit a zenekar jelent, megpróbáljuk közkinccsé tenni, eljuttatni az emberekhez, minél több helyen hallhatóvá tenni. Értelemszerűen a hallhatóvá válás előfeltétele a láthatóság. Mi ezt hirdettük meg egy éve, már a mostani évad is ebben a szellemiségben zajlik. Véleményem szerint a mennyiség tekintetében lassan elérjük a plafont, ennél többet nem érdemes vállalni. Külföldi, hozzánk hasonló nagyságú együttesek még nálunk is többet játszanak. Elmúlt az az időszak, amikor a zenekarok elefántcsonttoronyba zárva muzsikáltak – foglalkoznunk kell a közönséggel, azzal, hogy értik-e, örülnek-e annak, amit játszunk.

■ A 2018-19-es évadban új bérletekkel is jelentkeznek. Az egyik újdonság a Haydn bérlet, amely egy új helyszí-

nen, a Festetics Palota tükörtermében fog megvalósulni. Miért indították el ezt az előadássorozatot?

– Távolabbról kezdeném: az elmúlt negyven évben elterjedt új előadói gyakorlat, a historizmus óhatatlanul elszigetelődést eredményezett. A nagyzenekarok kivonultak a régizenei repertoárból, meghagyva a régebben komponált műveket az autentikus hangszeren játszó és ilyen szemléletű együtteseknek. Ezek a zenészek fantasztikus értékeket hoztak létre, de én nem tartom jónak, hogy egy bizonyos korszak kiesett a zenekari műsorkészletből. Egy teljes zenei világgéphez elengedhetetlen, hogy értsük, honnan jövünk. Játszani kell a régiakat. Vannak a zenekari alaprepertoárnak olyan pontjai, amelyek az előadási gyakorlat szempontjából stratégiai fontossággal bírnak. Ilyen például Beethoven. Szerintem nem tud jól játszani Mendelssohnt, Schubertet, Schumann, Brahmsot, Wagnert, Brucknert az, aki nem tud játszani Beethoven. Ezért is van, hogy a Lukács Ervin bérletünk bújtatottan egy Beethoven bérlet, hiszen minden koncerten elhangzik tőle egy mű. Ugyanígy nem értheti a korai klasszikát – Mozartot sem –, aki nem tud Haydnt játszani. Haydn számunkra más okból is fontos: úgy szoktam megfogalmazni, hogy kitisztítja az intonációt, a fület, a gondolatokat és a szívet is. Erre nagy szükség van a zenei életben. Egyre erősebb bennem az a képzet, hogy Haydn a magyar zene-kultúra fejlődésének szempontjából is nagyobb jelentőséggel bír, mint gondolnánk – hiszen itt írta a darabokat. Érdekes megfigyelni, fel lehet-e a műveiben fedezni a hely szellemét; szerintem igen. Én az egész európaiságot szívesen nézem így; az alkotás sosem független a háttértől, a körülményektől. Ez egy plusz lehet a hangzásvilág megértésében; lám-lám, ilyen komponált, mert ilyen hatások voltak a zeneszerző közvetlen környezetében. Haydn zenéjével én már tavaly is szerettem volna foglalkozni, de akkor nem maradt idő a program kitalálására – most sikerült megvalósítanom ezt a tervet is.

■ Kisebbségi létszámú együttes fog játszani a Tükörtermi estéken?

– Igen. Zürichben, az Opera karmestereként vezényeltem a La Scintilla nevű együttest, akik bélyűrokon játszanak, Harnoncourt is szokott dolgozni velük. Együtt vittük színre például Mozarttól Az álruhás kertészlányt. Azóta is engedek néha a csábításnak, szoktam korhű hangszereken játszó együtteseket is dirigálni. Jelen pillanatban azt gondolom: a korhű hangszerek kipróbálásának eredményeképpen létrejövő új hangzásideálok nagyon érdekesek. Nem biztos, hogy ezeket a dolgokat csak bélyűrokon lehet megvalósítani, a modern hangszereken is törekedni kell az előállításukra. Nem az a cél, hogy gyengébb minőségű, nem jól hangolható, vagy nehezebben kezelhető hangszereken játsszunk; ám a különleges hangzásoknak hatnia kell a játékunkra. Amikor egy muzsikusi kinyitja a kottát, jó esetben rögtön kérdéseket tesz

fel. Ha nem tekinti evidenciának a mások által adott válaszokat, akkor sok érdekes dolgot lehet felfedezni. A historizmus egyik alapvető motívuma, hogy utána kell járni, annak idején valamit hogyan csináltak – ez a szemlélet nagyon hasznos!

■ Egészen más tartalmat ígér a Gin-tonic bérlet, amely a Várkert Bazárba hívja az érdeklődőket.

– Valóban, ez a jövő évad másik újdonsága. Két színpad lesz, amire a Várkertben van technikai lehetőség. Az egyik a zenekari muzsikusok fognak előadni kortárs műveket, a másikon a nemzetközi jazzélet magyar kiválóságai reflektálnak, improvizálnak arra, amit tőlünk hallanak. Együtt nem fogunk játszani, mindegyik alkalom egy egész estés párbeszéd lesz.

■ Milyen műveket fognak játszani?

– Kortárs magyar ensemble zenét, fiatalok szerzeményeit. A most futó évadban Durkót, Balassát, Dubrovayt játszottunk, művet rendeltünk Sárosi Lászlótól; jövőre a pályakezdő tehetségek felé fordulunk. Tölem nem esik távol a kortárs zene; nem jó, ha csak a több évszázaddal ezelőtti keletkezett darabokat adjuk elő. Ezek már bebizonyították, hogy halhatatlan művek, hiszen kétszáz év után is élményt adnak az embereknek – de az is fontos, hogy reagáljunk az adott kor alkotásaira, amiben élünk. Örömmel mondhatom, hogy sok zenekari kollégánk nyitott ezekre a zenékre; nem történik más, mint a meg-lévő energiák összpontosítása.

■ Az utóbbi időben kevesebb operai feladat találja meg, sokkal több a hangversenytermi koncertje. Nem okoz ez némi hiányérzetet?

– Én nem szeretem ezt a két dolgot elkülöníteni. Csak zene létezik, legyen az vokális vagy hangszeres. Mozart minden művében benne van az, ami az operában, akár a hangnemekről, akár a gesztusokról beszélünk. A Várászfuvolában Tamino képáriája óta minden fellépő szext a vágyódást jelenti, még ha ez máshol nincs is ki-mondva. Az elmúlt tíz évben operákkal töltöttem az életemet, előtte tíz évig hangversenytermi repertoárral foglalkoztam. Persze örülök, ha kapok operai felkéréseket is, nemrég külföldön Wagnert vezényeltem. Számomra az instrumentális és a vokális zene csak együtt képzelhető el.

■ Milyen célokot tűztek ki még maguk elé az új évadra?

– Nagy örömmel folytatjuk a Zeneakadémiai bérletet; számunkra ez egy kultikus helyszín. Két bérletet hirdettünk meg a Müpába, amiknek az egyike a hét különböző napjaira, a másik tervezhetően ugyanarra a napra szól. Kiemelném, hogy a Nemzeti Filharmonikusok egy komplex előadói műhely, és a Somos Csaba által irányított énekkar is óriási változások előtt áll; az elmúlt évek nagy adóssága szűnik meg azzal, hogy saját bérletük indul az Olasz Intézetben.

Fotó: MNF – FELVÉGI ANDREA

■ *Gazdag és színes évad következik 2018-19-ben a Nemzeti Énekkar számára. Hogy látja: mennyiben lesz más, mint az eddigiek?*

Somos Csaba: Túlzsák nélkül ki lehet jelenteni, hogy a Nemzeti Énekkar történetének egy új állomáshoz érkezett. Rendkívül eseménydús évadot tudhatunk magunk mögött, hiszen a kiváló Nemzeti Filharmonikus Zenekar testvéregyütteseként és a vidéki szimfonikus zenekarok partnereként a Nemzeti Énekkar a legtöbbször hívott vendég az országban. Ezt a missziót nem adjuk fel, de emellett úgy színesítjük a repertoárunkat, hogy saját bérletet indítunk Pászti Miklós, az együttes alapító karnagya nevével fémjelvezve. Számunkra ez egy mérföldkő, ami több okból is fontos: szeretnénk az énekkar saját arculatát kialakítani, illetve egy újfajta műhelymunkát létrehozni, hiszen az oratorikus megjelenés és a zenekarokkal való közös munka eddig kevés lehetőséget adott a cappella műsorok éneklésére. Ennek érdekében a jövő évben nem csak vendég karmestereket hívunk, hanem vendég karnagyokat is, akik a közös munkát vokális szemüvegen át nézik. Ilyen például Erwin Ortner, a bécsi Schönberg Kórus művészeti vezetője, akivel bécsi zenéken fogunk dolgozni Schuberttől Schönbergig.

■ *Az Énekkar bérletsorozatában milyen programok lesznek?*

– Eddig általában akkor dolgoztunk együtt a Nemzeti Filharmonikus Zenekarral, amikor ők erre felkértek bennünket. Velük megjelenni a legnagyobb büszkeség és öröm. A jövő évadtól a kórus szintén meghívja a zenekart bérletsorozatába; két olyan hangversenyünk is lesz, ahol közreműködőként játszanak. A bérlet nyitóhangversenyén Haydn: Nelson-miséje és Orbán Ricercare-ja fog megszólalni az én vezényletemmel. A második koncertet Hamar Zsolt zeneigazgató vállalta, ilyen módon segítve a bérlet elindulását. Azon a hangversenyen modern műveket fogunk előadni, Poulenc: Emberi hangját, illetve Petrovics Emil Lysistrate című darabját. Egy következő esten Rossini darabjai fognak megszólalni, majd a Modern Art Orchestra – melynek vezetője Fekete-Kovács Kornél – közreműködésével Duke Ellington: Sacred music című darabját fogjuk feleleveníteni. A művet a budapesti koncert után Miskolcon is előadjuk. A bérlet utolsó, ötödik hangversenye lesz a már

említett bécsi zene. Számomra ez az évad az eddigieknél teljesebb, mert oratorikus, operai, szimfonikus zenekari és a cappella hangversenyeink is lesznek, megteremtve a műfajok egészséges egyensúlyát.

■ *Eddig nem merült fel az a cappella éneklés igénye?*

– A Nemzeti Énekkar alapvetően oratóriumkórus. Kihasnálva azt az adottságot, hogy 80 kiváló művész énekel az énekkarban, sokféle felállásban szólaltunk meg az elmúlt két és fél évben. Épp most hallhatta a közönség az Északi fény című hangversenyünket, melyben a 30-as létszámtól a 80-ig különböző nagyságú és felrakású kórusok szólaltak meg, mindig ahogy a darab és a stílus megkívánta. Eddig kevesebb volt az a cappella feladatunk, csak felkérésre énekelünk kíséret nélküli zenét. Ez azért is egy érzékeny pont, mert rengeteg hangversenyünk van, sok helyre utazunk, és nehéz egy olyan időszakot kijelölni, amit teljes egészében az a cappellára lehet szánni. Én azért tartom fontosnak, mert igazi műhelymunkát ekkor lehet végezni. A kíséret nélküli zenék betanulási ideje jóval hosszabb, mint egy-egy oratóriumé. Sokkal aprólékosabb munkát igényel, minden hangért meg kell küzdeni. Ha nem repertoárdarabról van szó, nagyon elnyúlik a próbaidőszak.

Howyan lehet megtanulni egyszerre a különböző repertoárok komoly, munkai igényes darabjait az énekkari művészek túlterhelése nélkül?

– Ebben az évben mindannyian éreztük, hogy különösen nagy a terhelés; több változás történt az együttesek életében, ami kihatott a működésre is. A jövő év sokkal racionálisabb és tervezhetőbb lesz, hiszen az egésztest mi magunk állítottuk össze. A három fő pillér – az oratorikus művek magas szintű megszólaltatása, a vendég produkciók és az a cappella előadások – egyformán fontos, és ennek a sokszínűségnek várhatóan minőségi eredménye lesz. A saját bérletünk kialakítása teljes mértékben az én koncepciómat tükrözi. Jövőre a budapesti és vidéki feladatok ütemezése is harmonikusabbnak ígérkezik az eddigénél. Nehéz megtalálni az egyensúlyt, az együttes működése és logisztikája bonyolult a munka jellegéből kifolyólag. A Rádióénekkar vezetőjeként ilyen problémákkal nem szembesültem, ez a feladat jóval körültekintőbb szemléletet kíván.

Ön szerint mi ennek az oka? Miért kell máshogy kezelni a Nemzeti Énekkart, mint a Rádiókórust?

– Először is: a Nemzeti Énekkar Magyarország egyetlen olyan létszámú vegyeskara, amely önmagában, kiegészítők nélkül is képes megszólaltatni a legnagyobb oratóriumokat. Ezt a kötelességet, mondhatnám: missziót nem szabad feladni. Olyan grandiózus művek előadása, mint például Dvořák: Requiemje a Nemzeti Énekkar alapvető feladata, ez az egyik legfontosabb küldetésünk a mai napig. Nem csak Budapesten koncertezünk, hanem a Kárpát-medence minden pontján. Hogy emellett a többit is teljesíteni tudjuk, amiről szó volt, annak a szervezése összetett, és nehezebb, mint azoknál az együtteseknél, ahol majdnem mindig mindenki egyidejűleg szerepel.

Az énekkari művészek elfogadják ezt a szemléletet?

– Úgy érzem, nagyon jól tudunk együtt dolgozni, kölcsönösen örömet találunk a közös munkában. Az eredmény érdekében a nehezebb időszakokat is elviselik a többet terhelt énekművészek. Sok új ötlet származik az énekesektől, nélkülük nem mertem volna ennyi új dologba belevágni. Partneri viszonyban vagyunk az első perctől fogva.

Ezek szerint a kórustagoktól érkező kezdeményezéseknek is helyet ad?

– Én nem vagyok egy személyben irányító vezető, aki kizárná a munkatársak véleményét. Nekem fontos a Művészeti Tanács álláspontja, akikkel sűrűn konzultálok. Kiértékeljük az elmúlt időszakot, és megbeszéljük a szükségleteket. Állandóan szembe kell nézni bizonyos új elvárásokkal, új situációkkal, máskülönben nem tudjuk megszólítani a mai közönséget. Szerencsére az oratorikus hangversenyek nagyon látogatottak, nagy érdeklődés kíséri a koncertjeinket.

Milyen különlegességekkel készülnek az új évadban?

– Mindenképp meg kell említenem a templomi hangversenyeket; márciusban igazi csemegének ígérkezik Grechaninov Vesperásának előadása a Mátyás-templomban. Magyarországon még nem szólalt meg ez a nagy ciklus. A zenekaros fellépések mindegyike nagy kihívás, így a Ravel: Daphnis és Chloé, vagy Stravinsky Zsoltárszimfóniája is szép feladat. Ebben az évben volt egy nagyon sikeres külföldi utunk, Brüsszelben énekeltek Ligeti Requiemjét. Ugyanezt most decemberben Párizsban fogjuk előadni. A darab nehéz, de nagyon élveztük a különleges pillanatait.

Az egészen modern darabok mennyire állnak közel az együtteshez?

– Nem hiányzik a repertoárunkról a modern zene sem: ősszel az MMA szervezésben kortárs magyar estünk lesz a Vigadóban, de ide kívánczik Orbán György darabja, a Ricercare is. A tanulási folyamat különben meglehetősen rövid a darabok nehézségéhez képest, ez az énekkart dicséri. Ligeti művében például a sok osztás miatt mindössze négy-négy ember énekel azonos szólamot annak ellenére, hogy mindenki részt vesz az előadásban. Atomjaira kell szedni az együttest, aztán molekulánként visszaépíteni.

Milyen arányban vannak a műsoron repertoárdarabok, és mennyi az új anyag?

– A műsorpolitikánkon is változtattunk; a Filharmónia szervezésében általában a repertoárdarabokkal utazunk, így törekszem arra, hogy a nagy oratorikus művek mellett legyenek új feladatok. Több bemutatónk is lesz Budapesten, de az ismétlődő koncerteket már vidékre szervezzük. A repertoár gyorsan változik, hiszen mára az elmúlt két év alatt tanultak is beépültek.

Hogy látja: van utánpótlása az énekkarnak? Vannak olyan művészek, akik hangilag is, a kottaolvasásban is megfelelően képzettek?

– A nőikari utánpótlás jelen pillanatban nem okoz annyi gondot, mint a férfikari. Ez utóbbival nehezebb helyzetben vagyunk, mint akár tíz éve. A probléma nagyon is létező: vagy jól képzett karvezetők jönnek, akik nem jutottak kellő fokra az énektechnikai tanulmányaikban, vagy olyan szólóénekesek, akik nem gyakorlottak a kamaraénekekben, a kottaolvasásban. Ezzel együtt mi nagyon szerencsés helyzetben vagyunk, sokan érkeznek hozzánk, akik mindkét követelménynek megfelelnek; van egy várólistánk is – mégis azt gondolom, nem lenne szabad tovább halogatni a professzionális énekkari művész képzés létrehozását! Kellene egy olyan stúdió a magyar művészeti oktatásban, ahol az énekkari repertoárt, az elméletet, a lapról éneklést is tanítják, de ezzel együtt magas szinten oktatják az énektechnikát is.

Mechler Anna